Дилнавоз Юсупова

Алишер Навоий “Хамса”сида мазмун ва ритмнинг бадиий уйғунлиги

ISBN 978-9943-398-21-4

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН
МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

Дилнавоз ЮСУПОВА

АЛИШЕР НАВОИЙ "ХАМСА"СИДА МАЗМУН ВА РИТМНИНГ БАДИИЙ УЙҒУНЛИГИ

Монография

Тошкент
«MUMTOZ SO'Z»
2011

УДК: 821.512.133 (092) Навоий
ББК 83.3(5Ў)1

Мазкур монографияда Алишер Навоий “Хамса”си таркибига кирувчи достонлар ритмикасининг мазмун билан боғлиқлиги масаласини ўрганиш бош мақсад қилиб олинган, ритмик унсурлар: вазн, ритмик вариациялар, қофия, радиф, бадиий санъатлар ва ритмик урғунинг достонлар мазмунини очишдаги ўрни кўрсатиб берилган.

Монография шеършунос ва арузшунос мутахассислар, филолог олимлар, аспирант, тадқиқотчи ва талабалар, шунингдек, аруз илми ва ритм назарияси билан қизиқувчи барча китобхонларга мўлжалланган.

Масъул муҳаррирлар: Филология фанлари доктори, профессор
Ҳамидулла БОЛТАБОЕВ,
филология фанлари доктори,
Афтондил ЭРКИНОВ

Тақризчилар: Филология фанлари доктори, профессор
Шуҳрат СИРОЖИДДИНОВ,
филология фанлари доктори,
Эминжон ТАЛАБОВ

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети
Ўзбек филологияси факультети Илмий кенгашининг
2010 йил 30 декабрдаги (5-сонли баённома) мажлисида
нашрга тавсия этилган

ISBN 978-9943-398-21-4

© *Дилнавоз Юсупова, 2011*
© *«MUMTOZ SO‘Z», 2011*

Волидаи муҳтарамам Саидахон Орифжон қизларининг руҳи покларига бағишлайман

КИРИШ

Сўнгги йилларда ўзбек адабиётшунослигида бадиий асар поэтикасини ўрганишга бўлган эътиборнинг кучайиши янги давр адабиётшунослиги олдига долзарб ва муҳим муаммоларни қўйди. Шўролар даврида ғоявийлик ҳамма соҳада бош мезон қилиб олинганлиги сабабли адабиётшуносликда ҳам асосий урғу бадиий асар ғоясини ифодалашга қаратилиб, асар бадииятини ўрганишга етарли эътибор берилмай қолди.

Ҳозирги кунда маълум бир асар устида иш олиб бораётган тадқиқотчининг асосий эътибори давр талаби билан бадиият масалаларига қаратилмоқдаки, бу ҳам маълум маънода бирёқламаликни келтириб чиқаряпти. Бадиий асарда қўлланилган шеърий санъатлар миқдорини аниқлаш, шоир лирикасида истифода этилган вазнлар сонини ҳисоблаб чиқишнинг ўзи билан бадиий асар ва унинг муаллифи адабиётда қандай ўрин тутганлигини, унинг ижоди бадиий адабиётнинг ривожига қай даражада ҳисса қўшганлигини аниқлаб бериш мумкин эмас. Шу маънода бу икки жиҳат – асар ғояси ва шаклий хусусиятларининг ўзаро муносабати масаласини ўрганиш, шакл мазмунга хизмат қилганлигини таҳлил қилиш ҳозирги адабиётшуносликнинг долзарб муаммоларидан саналади, чунки шакл ва мазмун муносабати масаласи аслида “...минг йиллардан бери мусулмон Шарқида мавжуд бўлган, ўзининг ибтидосини барча мўъжизотларнинг шарҳи ҳисобланган Қуръони каримдан олган ва исломий-тасаввуфий фалсафа тараққиёти ҳамда бадиий тафаккур тадрижи билан бу муносабат тараққий этиб, жорий мушаккал бир илмий тизимга айланган”[1].

Шакл ва мазмун бирлиги масаласи ўрта асрлардаёқ мусулмон Шарқи мумтоз поэтикасида муҳим аҳамиятга

[1] Болтабоев Ҳ. Шакл ва маъни муносабати / Шарқ мумтоз поэтикаси. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. – Б. 83.

83.3(5Ў)1
Ю91
Юсупова, Дилнавоз.
Алишер Навоий «Хамса»сида мазмун ва ритмнинг бадиий уйғунлиги / Д.Юсупова; масъул муҳаррирлар: Ҳ.Болтабоев, А.Эркинов; ЎзР олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий ун-ти. - Т.: MUMTOZ SO'Z, 2011. - 144 б.

ББК 83.3(5Ў)1

Ўқув-услубий нашр

Нашриёт муҳаррири: Маҳкам Маҳмудов
Мусаҳҳиҳа: Камола Болтабоева
Техник муҳаррир: Беҳзод Болтабоев

«MUMTOZ SO'Z»
масъулияти чекланган жамияти
нашриёти

Нашриёт лицензияси AI № 103. 15.07.2008
Теришга берилди: 01.05.2011
Босишга рухсат этилди 12.05.2011
Қоғоз бичими 60x84 1/32. Офсет қоғози. Times New Roman гарнитураси. Ҳисоб-нашриёт табоғи 8,0.
Шартли босма табоғи 9,0. Адади 200
Баҳоси келишилган нархда

Тошкент, Навоий кўчаси, 69
Тел: 241-60-33